

Blaženka Martinović

NAGLASAK GENITIVA MNOŽINE

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

UDK 811.163.42'366.543'342.8

U radu se predlaže izuzimanje naglasaka genitiva množine iz tipološkoga opisa jer bi time tipologija bila jednostavnijom i preglednijom te se zatim daju pravila naglasaka genitiva množine imenica, od pojedinačnoga k općem, koja bi bila dijelom općeparadigmatske norme. Svako je pravilo popraćeno komparativnom analizom propisa i uzusa, tj. normativnih priručnika i priopćajne prakse, slijedeći dionice normiranja koje idu od popisa preko opisa pa sve do prijedloga propisa.

Ključne riječi: naglasak, genitiv množine, paradigmatski naglasak, tipološki naglasak

Uvodno slovo

Kada se motri naglasak kojega od padeža, vrlo je važno razgraničiti tipološku normu od paradigmatske. Naglasna je tipologija usko vezana uz morfologiju riječi, jednako kao i paradigmatski naglasak unutar općih pravila, no osnovna je razlika u tome što su tzv. opći naglasici (tj. preinake) predvidljivi, jer su konstante u fleksiji, za što nije nužno uvoditi novi tip/uzorak/jedinicu, a tipološki nisu. Općom se naglasnom normom, morfološko-tvorbena uvjetovanom, smatraju ona naglasna pravila koja u morfološkim paradigmama i tvorbi riječi određuju naglasak bez obzira na onaj u polaznome obliku. Opće naglasoparadigmatske stalnosti u imenica su primjerice ove¹: duljenje pred sonantom²; naglasak glagolskih imenica; naglasak zbirnih imenica; imenice muškoga roda s nastavkom -o ili -e; kraćenje sloga (tj. morfema) u imenica srednjega roda na -ø ispred *et* (ili *en*); naglasak pojedinih padeža (u **V jd.** preteže silazni čelni naglasak, **L jd.** izdvaja se uzlaznim tonom u jednosložnih i nekih dvosložnih i trosložnih imenica muškoga roda i ženskoga roda i-vrste za neživo i apstraktno koje nose u osnovi silaznu intonaciju, **N mn.** bilježi "kraćenje u zamjenu" pred množinskim morfemom -ov/-ev-, a imenice kojima nominativni naglasak u jedini metatonira u dugouzlazni imaju dubletni lik N mn., pod utjecajem tzv. mediteranskoga tipa naglašivanja³, naglasak **DLI mn.** jednak je naglasku G mn.

¹ Detaljniji pregled nekih od navedenih općih naglasnih pravila dan je u monografiji *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku* poznatih akcentologa Stjepana Vukušića, Ivana Zoričića i Marije Grasselli-Vukušić.

² Duljenje pred sonantom, a ne položajno duljenje, kako se često susreće, jer položajnim možemo nazvati svako duljenje uvjetovano određenim položajem pa je nužno razlikovati fonemski uvjetovano duljenje, koje je pred sonantom (u konsonantskom skupu), od morfološkoga, primjerice u G mn., ili pak tvorbenoga, *djédo*, *djéva* i sl.

³ Pod tzv. mediteranskim (ili uzmorskim) tipom naglašivanja razumijemo ono koje nosi u sebi odveć značajke mlađega ikavskoga dijalekta, a pod tzv. kontinentalnim pak ono u kojemu se više ističu značajke novoštokavskoga (i)jekavskoga dijalekta. Na tragu smo shvaćanja da autonomnost standarda nije apsolutna. Razlike su primjerice odmah vidljive ako promotrimo primjere poput *štàpovi* - *štápovi* i sl. Naglasne značajke ujedinjuju ponegdje novoštokavce ikavce i neštoštokavce na jednoj strani, a na drugoj su strani ostali novoštokavci, zajedno sa staroštokavcima na koje novoštokavski govori imaju velik utjecaj (primjerice u tzv. školovanih govornika novoštokavaca ikavaca i neštoštokavaca češći su likovi *stúpovi*, *štápovi*, *kljūčevi*; za razliku od ostalih novoštokavaca u kojih je *stúpovi*, *štápovi*, *kljūčevi*). Danas se sve manje govori o kontinentalnome i mediteranskome naglašivanju, a sve više o urbanolektima (u kojima bi češće bilo *stúpovi*, *štápovi*, *kljūčevi*) naspram klasičnoj, zapisanoj normi (koja

u imenica na -i i -ijū, a na koncu uočavamo da se i naglasak **G mn.** izdvaja silaznim tonom, o čemu će biti više riječi u idućim redcima). Slijedimo načelo da je za svrstavanje riječi u tipove jedini kriterij akcenatski, a ne naglasne promjene izazvane fonemsko-morfološkim i tvorbenim razlozima. Monografija *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku* Stjepana Vukušića, Ivana Zoričića i Marije Grasselli-Vukušić (NHKJ) na tragu je takva načela te je najveći prinos monografije upravo u tome što je kao glavno mjerilo za razvrstavanje svih vrsta riječi u naglasne tipove uzeta raspodjela prozodijskih svojstava - tona, trajanja i mjesta - i njihove preinake u paradigmatima.⁴

Tipološka su pravila, suprotno općim morfološkim, ona koja vrijede samo za tipove i manje jedinice od tipova. Naglasni je tip, poznato je, dijelom jezika kao sustava koji se konkretizira normiranjem.

Naglasak **G mn.**, već nakon kratkoga pregleda kakve recentne literature, nameće se kao opće pravilo jer, kao i u V jd., preteže silazni ton. Obično se izdvaja zbog **zanaglasnih dužina i duljenja pred nastavkom -ā**, no **i druge** ga **značajke** izdvajaju od ostalih padeža. Na tragu takva jednostavnijega tipološkoga opisa bio je I. Zoričić koji je također zanemario preinaku u G mn. u tipološkome razvrstavanju izvedenica sa sufiksom -ø (dòček - dōčekā) "poradi jednostavnosti i preglednosti naglasnog opisa tvorenica".⁵ (Zoričić 1990: 117) I B. Finka nešto je ranije naglasak G mn. "prepuštao posebnom opisu u popratnim napomenama". (Finka 1968: 149) U spomenutoj suvremenoj monografiji to ipak nije učinjeno.

Naglasna pravila genitiva množine

U redcima koji slijede donosimo pravila naglašivanja genitiva množine koja su se izbistrila nakon komparativne analize suvremenih priručnika (gramatika, rječnika, savjetnika) i nakon osluškivanja priopćajne prakse (napose školovanih govornika⁶, kao što su profesori i spikeri). Imenični korpus temelj je ovome radu jer je ondje zabilježeno kolebanje, a u ostalih vrsta deklinabilnih riječi naglasak genitiva nije dvojen. Cilj je učiniti naglasnu tipologiju jednostavnijom, a to je moguće upravo bistranjem općih naglasnih pravila. Nakon svakoga predloženoga pravila slijedi opis stanja u suvremenoj teoriji i praksi, iz kojega se i nametnuo mogući "propis".

Naglasne su osobitosti G mn. u imenica redom ove:

- I. Imenice koje u G mn. završavaju na -ā dulje i predzadnji slog (bilo naglašeni⁷, koji se upravlja prema naglasku osnove, bilo nenaglašeni): *gròš - gròša - gròšā; kèks - kèksa - kèksā; ròk - ròka - ròkōvā; skijāš - skijāša - skijāšā; jèzero - jezèra - jezèrā; čèla - čèlā; gȓla - gȓlā; oglèdala*

objedinjuje i kontinentalno i mediteransko naglašivanje u kojemu su i *štàpovi* i *štápovi*, usp. NHKJ). Kontinentalnome tipu dana je prednost primjerice u *Hrvatskome enciklopedijskome rječniku*, a mediteranskome u monografiji *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*. U literaturi se obično o govori o pet varijanata standardnoga jezika: slavonska, dalmatinska, zagrebačka, kvarnerska (s Istrom) i sjeverozapadna (kajkavska). Govornici određenih varijanata (napose kvarnerske i sjeverozapadne) napuštaju osobine koje odgovaraju normi (osobito je to bilo vidljivo u morfološkome naglasku), a neke osobine koje ne odgovaraju sadašnjoj normi i dalje posjeduju (primjerice ne razlikuju dva naglaske u kratkim slogovima, nedostaje im opreke po kvantiteti izvan naglašenoga sloga te nerijetko ostvaruju silazne naglaske na nepravom slogu).

⁴ Postoji, dakle, promjenljivi i nepromjenljivi tip koji se dalje dijeli se na podtipove, skupove jedinica i naglasne jedinice.

⁵ Jednostavnost, preglednost, praktičnost, upotrebljivost i iscrpnost bez ostatka značajke su dobroga tipološkoga opisa kojemu smo i mi težili u disertaciji *Naglasna kolebanja menica u hrvatskome standardnome jeziku* pod mentorstvom prof. emeritusa Ivana Zoričića, koji je o tome vodio računa i u svim svojim radovima koji se bave tipologijom, a na što su upozoravali i drugi jezični teoretičari (primjerice S. Babić 1968. i B. Finka 1969.).

⁶ Školovani govornici u ovome su istraživanju oni su koji su se "školovali za govor", a ne svi visokoobrazovani govornici, naime govornništvo i jezična kultura zanemareni su u programima ostalih studija.

⁷ Duljenje je vrlo stabilno u govornika, a primjere poput *duljina njihovih kòpljā* (primjerice u spikera HRT-a) možemo ipak držati omaškom u profesinalnih govornika.

- *ogledālā*; *žēna* - *žēnā*; *slika* - *slikā*; *istina* - *istinā*. Posuđenice s kratkouzlaznim naglaskom na (pred)zadnjemu slogu za kojim je suglasnički skup sa sonantom mogu i ne duljiti predzadnji slog (*bicikl* - *biciklā*).

Posuđenice muškoga roda s kratkouzlaznim naglaskom na (pred)zadnjemu slogu mogu imati dvostruki/trostruki naglasak G mn.: nemetatonirani na istome slogu (što potire beziznimnost prethodnoga pravila o duljenju u G mn.), zatim metatonirani na istome slogu te metataksni (*bicikl* - *biciklā*, *bicíklā*, *bicikālā*; *masàkr* - *masàkrā*, *masákrā*, *màsàkrā*), no najčešći je lik s nemetatoniranim naglaskom, a metataksni je obvezan u proširenih likova. *Hrvatska gramatika* E. Barić i skupine autora (HG) preporučuje nepromijenjeni naglasak G mn., a rječnici i uporaba provode pravilo duljenja predzadnjega sloga u G mn. (metataksu predlaže *Hrvatski jezični savjetnik* (HJS) u rječničkome dijelu, za razliku od uvodnoga dijela: *masákrā* i *màsàkrā*, a *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (HER) dvoji: *biciklā*, ali *masákrā*). Akademijina gramatika, *Povijesni pregled, glasovi i oblici* (AG), dosljedna je u stalnosti naglasaka u imenica koje nose naglasak na "zadnjemu slogu" (zapravo je i dalje riječ o predzadnjemu slogu jer završni sonant postaje slogotvornim) ako padež tvore bez nepostojanog *a*: *kràfn* - *kràfnā*; *bicikl* - *biciklā*; *pinzl* - *pinzlā*; *fascikl* - *fasciklā*; *masàkr* - *masàkrā* (str. 518), u ostalih je imenica stanje jasnije: *àdnëks* - *àdnëksā*; *àdverb* - *àdverbā*; *àkcent* i *àkcentat* - *àkcentātā* te s nepostojanim *a*: *bicikālā*; *màsakārā*; *fàscikālā* itd.

Imenice sa suglasničkim skupom kao osnovom tek umetanjem nepostojanog *a* dobivaju pravu intonaciju osnove, tj. silazni metatonira i prelazi na prethodni slog te se dulji u G mn.: *pàs* - *psà* - *pàsā*; *zlò* - *zlā* - *zālā* (premda se još ponegdje susreće i *zālā*, primjerice u HJS). U imenice dnò ustalio se G mn. *dnâ* (ili *dânā* eda bi se razlikovalo od *dânā*), a u imenice *sàn* (koja nije više u istoj skupini s imenicom *šäv*) ustalilo se *snôvā* (od *snôvi*), premda u starijoj literaturi nije bilo neobično ni *sánā* (primjerice u A. Pavića).

U gramatikama se polazi od morfo(no)loških značajki pa se tako i o duljenju u G mn. govori u nekoliko paragrafa; primjerice u Brabec-Hraste-Živkovićevoj gramatici (BHŽ) imenice ženskoga roda razdvajaju se u dvije jedinice zbog oblika G mn. s nepostojanim *a* ili bez njega: *knjiga* - *knjigā*; *bitka* - *bitākā*, a tako je i u svim drugim prikazima.

- II. Naglasak G mn. najčešće je silazni. Pomiče se i ulijevo ili, rjeđe, udesno (na predzadnji slog).⁸ U svemu su tri slučaja promjene silazne intonacije u uzlaznu (ispred jednosložnih osnova na -ā, -i i ispred -ijū). Nazire se u ostalih i težnja k uzlaznoj intonaciji kojom se naglasno ujednačuje paradigma.

Prvo donosimo naglasna pravila genitiva s uzlaznim naglaskom te zaključujemo onim pravilima genitiva sa silaznim naglaskom, a na koncu valja prikazati i kada nema promjene tona u genitivu množine, idući tako od pojedinačnoga k općem:

1. Promjena silazne intonacije u uzlaznu događa se ispred -ā u jednosložnih osnova naglašanih dugosilaznim naglaskom (*zûb* - *zûba* - *zúbā*; *cîv* - *cîva* - *cívā*; *mrâv* - *mrâva* - *mrâvā*; *dân* - *dâna* - *dânā*; *ždrâl* - *ždrâla* - *ždrâlā*).⁹

Većina je takvih imenica muškoga roda običnija s nastavkom -ī (dakako, gdje se ne umeće množinski morfem). (Vukušić 1998a)

⁸ O promjeni tona kao jednoj od najproduktivnijih osobitosti hrvatskoga jezika (posebice u G mn.) naspram ostalim slavenskim jezicima pisao je E. Stankiewicz. Označavajući naglasak oviskom postaje jasnim da se radi o regresivnoj alternaciji u G mn.: *bubrëg* - *b'ubrëgā*. (Stankiewicz 1993: 334, 119-122)

⁹ D. Grečl ovako je definirao pravila: "Imenice koje u gen. mn. imaju nepostojano *a* i na njemu naglasak dobivaju naglasak (pàsā)." i "Imenice m. roda koje u gen. jd. imaju dva sloga mijenjaju naglasak u gen. kratke množine u ^ (drûgā)." (Grečl 1981: 111-112)

2. Naglasak G mn. imenica jednosložnih osnova koje završavaju na -ī također je uzlazni na predzadnjemu slogu (*cřv - cřvi - cřvi*; *gōst - gōsti - gōsti*). Isto vrijedi i za naglasak G mn. jednosložnih imenica ženskoga roda i-vrste (*pūt - pūti - pūti*; *nōc - nōci - nōci*; *cijēv - cijēvi - cijēvi*; *strāst - strāsti - strāsti*).

U ostalih je imenica i-vrste kao u N mn. (*tělād - tělādī*)

U NHK bilježi se i drukčiji naglasak, i to u naglasnosklonidbenome uzorku: *rōg - rōzi - rōzi* (str. 150)¹⁰, a u AG potkrao se tek pokoji primjer: *pāri - pāri* (str. 532). Kad su posrijedi imenice ženskoga roda, NHK dublira, dajući prednost nepreinačenomu: *smřt - smřti* i *smřti* (str. 98), no drugdje ga se ne nalazi.

HG još ponegdje i u višesložnih imenica ženskoga roda s čelnim naglaskom donosi uzlazni na predzadnjemu slogu, no definira se rjeđim naglasnim likom (*rādostī i radōsti*), osim u primjeru *kōkōš - kōkōši/kōkōšijū*. I NHK ističe preinaku stilski obilježenom: *bolēsti*; *jesēni*; *ludōsti*; *milōsti*; *mladōsti*; *vrlēti*; *pamēti*; *zapovijēdi* itd. (str. 98-99). AG donosi kao jedine *mīsti*; *plijēsni*; *rāvni*; *smřzli*; *kōkōši/kōkōšijū* (kao i ostali priručnici); a dublira u ostalih imenica: *rādostī i radōsti*; *slābostī i slabōsti*; *pāmēti i pamēti*; *zāpovijēdi/zapovijēdi* (str. 606). Dupletnost se danas, u sinkronijskim gramatičkim pregledima, može ostaviti izvan neutralnoga standarda, a uključiti tek u stilska i vremenska raslojavanja jezika.

3. Naglasak G mn. imenica koje završavaju na -ijū ponovno je uzlazni ispred nastavka (*gōstijū, zūbijū*).

NHK bilježi i drukčije: *přstijū* (str. 30), umjesto *přstijū*, a AG, u novijemu izdanju *Glasovi i oblici*, *přsijū* (str. 363), umjesto *přsijū*.

4. U imenica sa silaznim naglaskom u kojih se dogodilo proširivanje u G mn. prevladava kratkosilazni naglasak (*jūtro - jūtārā*; *dōjka - dōjākā*, *grōblje - grōbālja*, *sūnce - sūnācā*).

Unutar nepromjenljivoga tipa u G mn. kratkosilazni u obliku s nepostojanim *a* ostaje nepromijenjen, naime duljenje u ostalim padežima uvjetovano je položajem, pred sonantom (premda se danas, za razliku od BHŽ gramatike, izbjegava razdvajanje skupa koji počinje sonantom: *brōjka - brōjki i brōjākā*; *gōvna - gōvānā*; *škōljka - škōljki i škōljākā*; *sūnce - sūnācā*; *strānka - strānākā*; *snīmka - snīmākā*). U nekih je imenica uobičajen dugosilazni naglasak u G mn., na što upozorava i AG (str. 591): *cřkva - cřkāvā*; *gūžva - gūžāvā*; *kīčma - kīčmā*; *přtka - přtākā*; *klētva - klētāvā* itd., jer su tu duljine otprije. NHK donosi samo sljedeće: "Kad se u G mn. umeće nepostojano *a*, dolazi do predvidljive preinake dugouzlaznog (!) naglasaka u kratkosilazni: *bīljka - bīljākā*." (str. 83) Na tragu dupletnoga lika AG još su i *Rječnik hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda (RHJ-LZ), HER i HJS.

5. U ostalih imenica unutar nepromjenljivoga tipa višesložnih imenica sa silaznim naglaskom nema naglasnih preinaka (*stākār - stākārā*; *pōuka - pōūkā*; *nāprāvā - nāprāvā*; *zāpovijēd - zāpovijēdi*).

U AG, novome izdanju, ostali su osamljeni primjeri poput: *jēsēn - jesēni*, *pāmēt - pamēti*. (str. 418)

6. Imenice *rūka* i *slūga* imaju sljedeće naglasne likove G mn.: *rūkū/rūkū* i analogijski *rūkū* te *slūgū/slūgū*. U imenice *nōga* prevladao je kratkosilazni (*nōgū*).

HER donosi lik *rūkū*, a zajedno s RHJ-LZ i s HJS u imenice *slūga* analogijski naglasak prema ostalim padežima: *slūgū*. NHK dublira naglaske G mn.: *rūkū* i, analogijski prema *nōgū*, lik *rūkū* te samo *slūgū* (str. 86). AG bilježi *nōgū*, *slūgū* i *rūkū* (str. 590-591), a novo izdanje AG *nōgū*, *rūkū*

¹⁰ U članku ih autor navodi i više: *přsti*, *nōkti*, *gōsti*. (Vukušić 1998) U *Šaptinovačkome narječju* Ivšić ima *přsti*, *gōsti*. (Ivšić 1907: 121 i 124)

i *slúgū* (str. 393), što je u skladu s paradigmom promjenljivoga tipa (*nòga* - *nòge* - *nògū*; *rúka* - *rúke* - *rúkū*), ali i *nògū*, *rúkū*, *slùgū* (str. 398)¹¹. U uporabi su prevladali analogijski naglasci: *nògū*, *rúkū* i *slúgū*.

7. U dvosložnih imenica naglašenih akcentom uzlazne intonacije naglasak metatonira u silazni na slogu pred nepostojanim *a* (*kòsac* - *kòsācā*, *pròsac* - *pròsācā*, *rúbac* - *rúbācā*, *glúmac* - *glúmācā*, *súdac* - *súdācā*; *vlákno* - *vlákānā*; *sklādba* - *sklādābā*; *trška* - *trškā*; *dúplja* - *dúpālĵā*), osim u imenica *brvno* (*břvānā*) i *góvno* (*gòvānā*) gdje je došlo i do predvidljive promjene trajanja.¹²

Silazni ton G mn. otvara pitanje prenošenja naglasaka na proklitiku (Klaić 1958: 155), no ono je danas vrlo rijetko jer se u trosložnicama već ustalilo neprenošenje. Dokidanjem intersilabičkih preinaka i to će se pitanje zatvoriti.

AG dosljedna je u takvu naglašivanju G mn.: *hřbat* - *hřpta* - *hřbātā*; *vrābac* - *vrāpca* - *vrābācā*. Stanje nije u svim priručnicima uvijek sasvim sustavno: HJS *prāmac* - *prāmācā* i *prāmācā*. Danas su naime dubletni likovi s metataksom (i duljenjem) u imenica s kratko-uzlaznim naglaskom i nepostojanim *a*: *mòmak* - *mòmākā* i *momākā*; *lòvac* - *lòvācā* i *lovācā*; uz *nòkat* - *nòkātā* i *nokātā*; na što upozorava i AG. Prednost se daje liku koji ne mijenja mjesto naglasaka: "Od imenica koje se rjeđe upotrebljavaju radije se uzima oblik s promijenjenom intonacijom: oblici takvih imenica s premještenim akcentom zvuče u književnom jeziku ponešto usiljeni i pretjerano štokavski." (str. 516). U napomeni je jasno da se radi o prostornome raslojavanju i naglasnim dijalektizmima. Poneke se dvostrukosti mogu i kontekstno razjedničiti, primjerice na ekspresivnoj razini G mn. imenice *òtac* (svjetovno značenje *òčēvā* i religijsko *otācā*, što je posljedicom već ove dvostrukosti: *òčēvi* i *òci*) ili na horizontalnoj razini raslojenosti jezika G mn. imenice *šòkac*/*Šòkac* (dijalektno *šokācā*/*Šokācā* i neutralno *Šòkācā*), izuzimajući leksički naglasak zabilježen u HJS *Šókac*, pa onda i G mn. *Šókācā*. NHKJ promjenu mjesta i u tih imenica smješta u stilističko ustrojstvo, a neutralnim drži *òtācā*, *Šòkācā*, *břzācā* i sl. (str. 41) O neutralnim paradigmatskim pseudo-dubletama progovara AG: "Od imenice *břzac* kad znači brza čovjeka G mn. je *břzācā*, a kad znači mjesto gdje rijeka teče, G mn. je *brzācā*." (str. 516) Iz svega rečenoga vidno je i to da NHKJ ističe uzlaznost G mn., i to kao razvojni rezultat, no takvo je razmišljanje još uvijek osamljeno u jezikoslovnoj literaturi i bez sustavnih potvrda u priručničkoj literaturi (RHJ-LZ *otācā*, *břzācā*; *Šòkācā*; *lèdācā*; *òdārā*; *pròsācā*; *hřbātā*, *hřptōvā*; HER *otācā*; *brzācā*; *Šòkācā*; HJS *otācā*; *brzācā*; *lèdācā*; *hřbātā* i *hřptōvā*; *kòsācā* i *kosācā* itd.).

Jednake su naglasne napomene i za imenice ženskoga roda u AG: *lijéska* - *lijēsākā* i *ljesákā*; *jězgra* - *jězgārā* i *jezgārā*. (str. 591) Promjene u G mn. sve se više odnose samo na ton, a sve su rjeđe promjene mjesta naglasaka: *dāska* - *dāsākā* i *dasákā*; *igla* - *igālā* i *igálā*; *sèstra* - *sèstārā* i *sestārā*. Ipak neke preinake i danas žive, u riječi veće čestote (*zemālĵā* 'država'; *ovācā*), a mnoge se ipak doživljavaju zastarjelim i regionalno obilježenim (*česāmā*; *masākā*), premda u AG stoji tek napomena da takve dvosložne imenice s alomorfnom osnovom mogu imati kratkosilazni na korijenskome slogu (str. 591). U priručnicima, dakle, ipak prevladavaju preinake i tona i mjesta u G mn., a uporaba pokazuje da su dublete neminovnost sadašnjega normativnog stanja.

U HG upućuje se na dublete u dvosložnih imenica: *mòmākā* i *momākā*; *kònācā* i *konācā*; *lònācā* i *lonācā*. U rječnicima se hrvatskoga jezika donose odreda prvi likovi, a jedino se u imeni-

¹¹ Na likove *slúgū* i *rúkū* upozoravao je D. Grečl. (1981: 114)

¹² Detaljnije o naglasku genitiva množine imenica srednjega roda pisao je B. Klaić (1957), a o naglasku genitiva imenica *brvo* i *govno* pisali su Đ. Daničić (1925: 62) i M. Rešetar (1931: 191). Iznimkom je držao Klaić i G mn. imenica na -ce (*zvònce*, *crijēvce*, *djēlce*, *dlijēce*, *pérce*, *vřelce*, *zřnce*, *žālce*), no danas možemo reći da je normativno prevladalo samo *zvònācā*, *crijēvācā*, *žālācā* i sl., na što je dijelom upozorio i Đ. Daničić (1925: 62).

ce *mòmak* dublira, iznimka je HER koji kao jedini donosi metatonirani lik (*momákā*, i to uz N mn. *mòmci* i V jd. *mômče*). Iako se metatonirani drži zastarjelim, u uporabi je još uvijek živa dvostrukost G mn. imenice *mòmak*.

U imenica srednjega roda koje nose dug slog kao rezultat položajnoga duljenja naglasak se ponovno krati u G mn., no često je i kvantitativno asimiliranje s ostalim množinskim padežima (*dánca* - *dānācā* i *dānācā*), a ondje gdje bi se našao na središnjemu slogu, u neutralnome izričaju premješta se na prethodni slog ili metatonira, što se često doživljava usiljenim, no i silazni se ton već uvelike tolerira izvan početnoga sloga u G mn. (*bjelānce* - *bjelānācā* > *bjēlānācā*; *pisāmce* - *pisāmācā* > *pisāmācā*; *ministārstvo* - *ministārstāvā* > *ministārstāvā*). Prošireno silazno naglašivanje središnjega sloga u G mn. drži se u literaturi razgovorno obilježenim. U priručnicima hrvatskoga jezika, s druge strane, nema suglasja ni u sustavnim likovima, naime AG ne bilježi dužinu u G mn. na slogu s kojega je premještena silina (*bjelānācā*; *pisāmācā*) jer je razbijen suglasnički skup sa sonantom. Svi ostali priručnici donose dužinu (*bjēlānācā*; *pisāmācā*) jer iza svakoga dugog naglasaka i nakon metatonije ostaje trag. Osim toga lika drugi priručnici donose i onaj koji samo mijenja intonaciju na istome slogu (*bjelānācā*, *pisāmācā*, *ministārstāvā*). NHKJ donosi triplete ovim slijedom: *rebārācā*, *rebārācā* i *rebārācā* (61), HJS dublete ovim: *bjēlānācā* i *bjēlānācā* (istovrijedne dvostrukosti), a RHJ-LZ pak ovim: *bjēlānācā*, *bjelānācā* (blaga prednost prvoga lika). Jezična uporaba u konačnici ipak po čestoti bira ovako: *bjelānācā*, *bjēlānācā/bjelānācā*, *bjelānācā*.

Premještanje naglasaka postaje sve rjeđim i u drugim primjerima imenica srednjega roda: *stābla* - *stābālā* i *stabālā*; *vlākna* - *vlākānā* i *vlakānā*; *jēdra* - *jēdārā* i *jedārā*; ponegdje je još uobičajeno *dōbra* - *dobārā*; *stākla* - *stakālā*; a ponegdje i značenjski izdiferencirano: *srēdstva* - *srēdstāvā* (primjerice *za čišćenje*) i *sredstāvā* (primjerice *novčanih*).¹³ Ondje gdje je uporaba rjeđa, i pomaknuti naglasak zvuči obilježenim (bilo zastarjelim, bilo knjiškim, bilo regionalnim). HG (i RHJ-LZ, HER i HJS) bilježi primjerice *rēbro* - *rebārā*, a rjeđim drži *rebārā*, no u uporabi se gdje gdje razlučuje: *bez ljudskih rebārā* : *nekoliko gotičkih rebārā*. Novije izdanje AG izdvaja samo imenicu *srēdstvo* kao onu koja može imati i nepomaknuti naglasak (*srēdstāvā*). (str. 365) Dokaz da se radi o likovima na razvojnome pravcu svjedoče i nepodudarnosti u priručnicima na sličnim primjerima: HG *bēdro* - *bedārā*, rj. *bēdārā*, RHJ-LZ *bēdārā*; HER *bedārā*; HJS *bēdārā*, *bedārā*. Osim dubliranja likova koji dvoje o mjestu naglasaka *stāblo* - *stābālā*, rj. *stabālā* (koje nije rjeđe i u HJS već jednako često, a jedino u HER); *stāklo* - *stakālā* i *stākālā* (koje je ipak rjeđe u drugim priručnicima), HG dublira i likove koji dvoje u tonu G mn. (*drūštvo* - *drūštāvā* i *drūštāvā*; *kūmstvo* - *kūmstāvā* i *kūmstāvā*; *pismo* - *pisāmā* i *pisāmā*; i u imenica m. r. *stūpac* - *stūpāca*, rj. *stūpācā*) ili donosi samo nepreinačeni (posebice u imenica m. r. *pāpar* - *pāpārā*; *kāpak* - *kāpākā*). Na istome je tragu i NHKJ, samo što daje prednost uzlaznomu naglasku (*krīvāc* - *krīvācā* i *krīvācā*; *člānak* - *člānākā* i *člānākā*; *drōnjak* - *drōnjākā* i *drōnjākā*, str. 36; *drūštāvā* i *drūštāvā*, str. 60). U ostalih se priručnika ne ukazuje na takvo paradigmatško ujednačivanje koje zadire u predvidljive naglasnoparadigmatške promjene. Ujednaka je zabilježena u imenica *dōjam*, *nājam*, *pōjam*, *prījam*, *sājam*, *ūjam*, *zājam* u kojima naglasak ne metatonira u G mn. (NHKJ *dōjmōvā*; *nājmōvā*, *pōjmōvā* itd., kao što je u tzv. mediteranskome tipu; HER *dōjmōvā*, *nājmōvā*, *pōjmōvā*, kao što je u tzv. kontinentalnome tipu), osim u RHJ-LZ koji dvoji: *pōjmōvā*; *zājmōvā*; *prījmōvā*; ali *sājmōvā*, *nājmōvā* i sl. Uporaba je sklonija uzlaznome tonu na tome dijelu korpusa, dugome u kontinentalnome tipu, a kratkome u mediteranskome tipu naglašivanja.

8. U imenica bez nepostojanog *a* i dvosložnom osnovom s kratkouzlaznim naglaskom naglasni likovi su dvostruki: sa i bez modulacije, s tim da je potonje na razvojnome pravcu (*jēlen* - *jēleni* - *jēlēnā* i *jēlēnā*; *liceja* - *liceja* - *licējā* i *licējā*; *gōranin* - *gōrani* - *gōrānā* i *gōrānā*;

¹³ O dvostrukosti *srēdstāvā* i *sredstāvā* pisao je B. Klaić (1957), dajući prednost prvoj. Naime, on prepoznaje dvije paradigme: *srēdstvo* - *srēdstva* - *sredstāvā* i *srēdstvo* - *srēdstva* - *srēdstāvā*, no danas bilježimo i ovo: *srēdstvo* - *srēdstva* - *srēdstāvā* jer su se dokinule međuslogovne naglasne preinake (N jd. - N mn.), a očuvala se silaznost G mn.

kòrito - kòrita - kòritā i kòritā; dīžava - dīžāvā i dīžāvā; stòlica - stòlicā i stòlicā).

Ujednačenost naglasaka ni u ovdje nije postignuta: primjerice u HG nalazimo *kòljeno - kòljēnā*, a NHKJ promjenu tona dublira u imenica svih rodova, tj. ne drži ju obveznom.¹⁴ "Budući da je nepreinačeni lik: *bīsērā* na razvojnom pravcu, a time i preinačeni lik: *bīsērā* na uzmaku, naglasna jedinica ide u nepromjenljivi tip." (NHKJ, str. 41) U imenica srednjega roda: "Promjena kratkouzlaznoga u kratkosilazni nije obavezna, pa se uzimlje kao lik na razvojnom pravcu onaj nepreinačeni: *mlàtīlā, mrjěstīlā*." (NHKJ, str. 63) Nesustavnosti zapažamo i unutar jednoga priručnika, primjerice HJS nije ujednačio uvodne napomene o morfološkom naglasku s podacima u rječničkome dijelu, naime u napomenama upozorava na dvostrukosti, no u rječniku ih ne nalazimo.

HG ponegdje dublira, a ponegdje ne: *òdmor - òdmōrā i òdmōrā; zùbić - zùbīcā; pràdjed - pràdjēdā, ùskok - ùškōkā; jàstog - jàstōgā, mōnarh - mōnārnhā; tàksi - tàksijā i tàksijā; gòvedo - gòvēdā i gòvēdā; kòrito - kòritā i kòritā*.

Ovakvi primjeri u AG mogu se smatrati omaškom: *Àrapi - Àrāpā* (str. 513) i *Àrāpā* (str. 517), ili nesustavnim pomacima u RHJ-LZ i HER: *Àrāpā*.

Rječnici i uporaba ipak češće u takvih imenica ostvaruju silazni ton G mn. pa se može zaključiti da se u razvojnome smislu naglasnoga ujednačivanja paradigme, od silaznosti k uzlaznosti, još uvijek nije dogodio pomak, a što će priječiti i prevaga silaznoga tona u govoru.

Vidljivo je da priručnici nisu usuglašeni ni u paradigmatskome naglasku imenica **ženskoga** roda: primjerice u HG nalazimo *līvada - līvādā* (ne i *līvādā*); *òptūžbā i òptužbī* (ne i *òptūžbā* ili *òptužābā*). AG od trosložnih imenica izdvaja imenicu *něvjesta* i upozorava na metatoniju u G mn. (*něvjēstā*). Isto se pravilo u AG odnosi i na trosložne imenice ženskoga roda (*dīžava - dīžāvā; ùnuka - ùnūkā*). U NHKJ oblik G mn. naglasno je dvostruk (zajedno s nizom imenica jedinice *glàvnica - glàvnīcā i glàvnīcā*), a kao jedini se preporučuje lik s uzlaznim tonom u umanjenoj: *ženīcā, rùčīcā, nòžīcā*. (str. 78) Priručnici nisu na tragu takva rješenja: RHJ-LZ, HER i HJS donose samo *nòžīcā*. Uporaba u tome slučaju pokazuje tendenciju naglasnoga izjednačivanja množinskih padeža.

9. Naglasak G mn. može biti dvostruk, stariji i analoški, u imenica koje su tvorile množinu morfemima -ov/-ev- (*tòp - tòpovi - tòpōvā*). AG daje prednost silaznome, a NHKJ daje prednost uzlaznome naglasku. Takve dubletnosti ne utječu na tipološko razvrstavanje.

AG dublira naglasak G mn. imenica muškoga roda, tj. naglasak metatonira ili ne metatonira u obliku: *tòpōvā i tòpōvā; vòlōvā i vòlōvā; kòtlōvā i kòtlōvā; pòslōvā i pòslōvā; òvnōvā i òvnōvā; òrlōvā i òrlōvā; tòčkōvā i tòčkōvā*.¹⁵ Uporaba ukida preinače i često se čuje uzlazni naglasak G mn., navlastito ondje gdje je već jedanput preinačen. U AG, novome izdanju (str. 332) prevagnuo je samo jedan lik, i to onaj stariji, silazni ton (pa je vjerojatno omaška *ùnūkā*, str. 338).

HG također upozorava na dvostrukosti: *kòtao - kòtlovi - kòtlōvā i kòtlōvā; pòsao - pòslovi - pòslōvā i pòslōvā*; no ne uvijek: *hībat - hīptōvā; òganj - ògnjēvā*. Dvojbe su zabilježene u HER: *hībat - hīptōvā; pòslōvā; ògnjēvā* i sl.

Ipak poneka se inačica ustalila u sintagmi: *Ministarstvo unutarnjih pòslōvā*, ali se ipak čuje i *na burzi su bez tih pòslōvā* (donose ju i RHJ-LZ, HER i HJS kao jedinu). Pod utjecajem gradskih idioma (napose zagrebačkoga, manje dalmatinskoga i slavonskoga) i medija u kojima se izgubila tonska opreka sve se više širi u uporabi kratkosilazni naglasak (često i dinamički naglasak).

Premještanje je naglasaka stilski obilježeno. AG na 513. stranici donosi samo *drugòvā*, no dalje

¹⁴ B. László jasno se izjasnio protiv metatonije silaznoga tona G mn., kako je primjerice bilo u *Pravopisu* 1960. (1996: 366-367)

¹⁵ Stoga naglasak G mn. u uzorcima iz priručnika *gròb - gròba - gròbovi - gròbōvā, vòl - vòla - vòlovi - vòlōvā i dól - dòla - dòlovi - dòlōvā* postaje sam po sebi razumljiv.

se u tekstu ipak upozorava na dvostrukosti u imenica koje u N mn. imaju skraćeni slog, a u N jd. nemaju nepostojano *a*: *drŭg* - *drŭga* - *drŭgovi* - *drugóvā* i *drŭgōvā*; *rôg* - *rôgovi* - *rogóvā* i *rôgōvā* te na 543. stranici *drŭgōvā/drugóvā*. U onih s nepostojanim *a* naglasak se ne premješta (*lâkat* - *lâktovi* - *lâktōvā*, ne: *laktōvā*).

Lik množine *gradóvā* u NHKJ potisnut je u stilsku rezervu. (str. 53)

Kontekstno je ipak ponegdje uvjetovana uporaba genitivnoga lika, primjerice u crkvenome je kontekstu uobičajena sintagma *u vijéke vjekóvā*, a u svakome drugome *nekoliko vjêkōvā*.

U HG upućuje se na dublete: *gòlubōvā*, rj. *golubóvā*; *jâblanōvā*, rj. *jablanóvā*, a u rječnici- ma se hrvatskoga jezika donose odreda prvi likovi. BHŽ bilježila je pak isključivo ovim redoslijedom GDLI mn.: *golubóvā* i *gòlubōvā*; *jablanóvā* i *jâblanōvā*; *labudóvā* i *lâbudōvā*; *paukóvā* i *pâukōvā*; *vitezóvā* i *vjêzōvā*.¹⁶

10. U imenica bez nepostojanog *a* u N jd. i dvosložnom osnovom s dugouzlaznim naglas- kom G mn. ostaje intonacijski stabilan (*národ* - *nárôdā*; *lúpež* - *lúpêžā*; *gláva* - *glávā*; *brádonja* - *brádônjā*; *náredba* - *náredbā/nárêdbā*; *nágodba* - *nágodābā/nágôdbā*; *pójam* - *pójmōvā*).

Poneka dubleta u RHJ-LZ može se smatrati omaškom (*zájmovi* - *zâjmovā*; ali *sájmōvā*, *nájmōvā*), no drukčiji naglasak G mn. često upućuje na to da je i N jd. različito naglašen: *pòjam* - *pòjmōvā*; *prijam* - *prijmōvā*.

11. Unutar nepromjenljivoga naglasnog tipa u G mn. višesložnih riječi s dugouzlaznim na- glaskom na predzadnjemu slogu i nepostojanim *a* naglasak metatonira i prenosi se na prethodni slog (*podátak* - *pòdâtākā*; *Dalmatínac* - *Dalmâtînācā*; *vatrogásac* - *vatrògāsācā*; *iskústvo* - *iskústāvā*; *veleposlânstvo* - *velepòslânstāvā*), a čest je i silazni na središnjemu slogu (*podâtākā*; *Dalmatînācā*; *vatrogāsācā*; *velepòslânstāvā*). Čuvanje mjesta naglasaka u G mn. danas se vrlo rijetko ostvaruje (*podâtākā*; *Dalmatînācā*; *vatrogāsācā* i sl.), premda je u skladu s tendencijom dokidanja preinaka. Naime, prevagnula je tendencija ujednačivanja oblika, a ne cijele paradigme.

NHKJ upozorava na paradigmatsku trostrukost: *Bòsānācā*, *Bôsānācā* i *Bosānācā* (str. 38); *iskústāvā*, *iskústāvā* i *iskústāvā* (str. 61). Nepreinačenome se daje prednost jer se drži razvojnim (Vukušić 1993), no vrlo je rijedak u biranijemu izričaju. Uvođenjem silazno naglašenoga nepo- četnoga sloga G mn. u normativne knjige kodeks i uzus postaju konvergentnijima.

U jezičnoj se uporabi, pa i onoj "biranijoj" (u govornika za koje se pretpostavlja da su školovani za javno govorenje)¹⁷, ostvaruje upravo silazni na nepočetnome slogu (*podâtākā*, *Dalmatînācā*), koji se drži razgovornim. Dubletnim se smatra naglasak jednak N jd. (*podâtākā*, *Dalmatînācā*) u HG (osim za *curétak* - *curétākā* koji se jedini donosi) i u HJS u kojemu se nemetatoniranomu daje prednost, u RHJ-LZ i HG drugi je u dubleti (*zâdâtākā/zadâtākā*), a u HER uopće se ne pojavljuje. AG također bilježi samo jedan lik: *ledolómac* - *ledòlōmācā*; *podátak* - *pòdâtākā*; *dobítak* - *dòbītākā* (str. 516). U novome izdanju, u *Glasovima i oblicima*, pojavila su se dva: *boljítak* - *boljítākā/bòljītākā*; *odbítak* - *odbítākā/òdbītākā* itd. (str. 332), ali i lik sa silaznim tonom kao jedini u primjeru para- digme nešto dalje u tekstu: *gololédac* - *gololêdācā*; *obrâzac* - *obrâzācā* (str. 349); *Babogrédac* -

¹⁶ U srpskome standardu alternacije su još i rjeđe, a na njihovo uklanjanje i u dijalektima upozorio je P. Ivčić još sredinom prošloga stoljeća.

¹⁷ Neke od temeljnih zahtjeva pri odabiru informanata (pa onda i tzv. "birane jezične prakse") definirao je izme- đu ostalih I. Zoričić (1990.: 50): informant je intelektualac, javno mu je govorenje sastavnim dijelom zanimanja i dijelom je skupine koja pokriva cijelo područje hrvatskoga standardnog jezika. Startni mu jezik nije samo novošto- kavski idiom, na čemu su inzistirala starija istraživanja, upravo s razloga jer se želi doseći koliko je naglasni sustav standardnoga jezika moguće naučiti kad su razlike startnoga idioma i standardnoga veće.

Babogrêdâcâ (str. 351). Zanimljivo je zamijetiti da se u novome izdanju AG ne popušta silaznome tonu u leksemima, ali se popušta u paradigmi što je vrlo neobično za suvremenu naglasnu normu u kojoj je češće obrnuto u dosadašnjim normativnim priručnicima.

Prihvatljivo i prihvaćeno osnovna su načela kojima se valja povoditi u brisanju razrožnosti uzusa i kodeksa - u vremenu kada evolutivni doseg jezika gipkošću stabilizira kodificiranu normu, koja se privija prirodi norme i uzusa, a ne obratno. Ispitanici su nemetatonirani naglasni lik (*odbítākā, podátākā* i sl.) doživjeli usiljenim, a silazni su svjesno izbjegavali, premda im nije neobičnim.¹⁸

HG i AG isto pravilo primjenjuju i za one imenice s kratkouzlaznim naglaskom: *udòvac - ùdovācā* (u novome izdanju AG *udóvac - udòvācā/ùdòvācā*); *sinòvac - sinovācā*; *maslāčak - māsłāčākā*, no običniji je nemetataksni naglasak, i u NHKJ (*udòvac - udòvācā*; *kozàlac - kozàlācā*; *starāčac - starāčācā*), ili pak drukčiji leksički naglasak uvjetuje i drukčiju preinaku (*udòvac*; *sinòvac*; *maslāčak*; *kozàlac*; *poKròvac* i sl.).

U HJS upozorava se na takvu pojavu i u imenica srednjega roda: *rebárcā, rebārācā* i *rèbārācā*, a u uporabi se ustalilo *rebārācā*. Uporaba silazni naglasak G mn. širi i na druge višesložne riječi s naglaskom na središnjemu slogu: *zelènilo - zelènila - zelènilā*.

12. U ostalih trosložnih imenica s alomorfnom osnovom i ostalih višesložnih imenica u G mn. naglasak ostaje nepromijenjen (*pòljubac - pòljubācā*; *òmeđak - òmečka - òmeđākā*; *idiòlekt - idiòlekātā*; *nástavak - nàstavākā*; *starosjèdilac - starosjèdilācā*; *bilješka - bilježākā*; *djèvòjka - djèvòjākā*; *náredba - náredābā*; *junāčina - junāčīnā*; *daróvnica - daróvnīcā*), kao i u onih s osnovnim silaznim morfemom (*škòlnīk - škòlnīkā*). Dakako, to se odnosi i na imenice koje u padežima bez nepostojanog *a* dulje naglasak pred skupinom sa sonantom, a u G mn. skup je ponovno razdvojen pa nema uvjeta za duljenje (*zglāvak - zglāvka - zglāvākā*; *krāstavac - krāstāvca - krāstavācā*).

Metatoniranih se likova još ponegdje nalazi u literaturi, premda su zastarjeli i stilski obilježeni: HG: *prījatelj - prījateljā*, rj. *prijateljā, frātar - frātāra*, rj. *fratārā*; u AG kao jedini *prījatelj - prijateljā* (str. 546).¹⁹ Oblici *govórā* i *kaménā* također su obilježeni, prvi je knjiški lik, a drugi zastarjelica. No javljaju se i likovi koji se govornicima ne čine zastarjelim: *korākā, leptírā, oblíkā* (jer ih uvrštavaju u obrazac *jùnāk - junákā*); čak se poneki značenjski diferenciraju (u prenesenome značenju *napravio je nekoliko kōrākā* - u doslovnome značenju *nekoliko korākā*). Metatonirani su likovi tako nastali djelomičnom analogijom prema likovima koji imaju kratkouzlazni naglasak i imaju naglasne promjene prema obrascu *āā > aá* (*jùnāk - junákā*).

AG bilježi dvostrukost za imenice s dvosložnom osnovom naglašenom kratkosilaznim naglaskom i zanaglasnom dužinom u N jd.: *gòvōr - gòvora - govóra* i *gòvōrā*; *đāvō - đāvola - đāvóla* i *đāvōlā*; *ìvēr - ìvera - ivéra* i *ìvērā* itd. U AG nepotrebno su razgraničeni navedeni primjeri iz Š-a 184 (str. 517) od onih u Š-u 188 (str. 518) koji se donose bez dvostrukih nemetatoniranih likova: *kòmāda - komádā*; *kòrāka - korākā*; *slūčāja - slučājā*; *mjēsēca - mjesēcā/mjesēcī*; *lèptīra - leptírā*; *òblīka - oblíkā*; *mjèhūra - mjehūrā* itd. Oblici s osnovnim naglaskom prevladali su u standardnome govoru i njima treba dati prednost u neutralnome izričaju. Lik *komádā* sustavni je od nominativnoga *kòmād* i preklapa se s G mn. silazno naglašene leksičke dublete: *kòmād - kòmādā*.

NHKJ upućuje na to da samo mali broj imenica ima neistoslogovnu preinaku, i to "u ustaljenim sintagmama" (str. 49): *pet korākā* (mjera) : *zvuk tvojih kōrākā*. Lik *govórā* drži se učenim.

Normativne knjige izbjegavaju silazni ton na nepočetnome slogu te donose pravila koja se

¹⁸ I Škarićevi su rezultati istraživanja bili na istome tragu: 55 informanata dalo je prednost silaznome naglasku na izvornome mjestu, a "vrlo je slabo ocijenjeno" kompromisno rješenje za koje se zalažu S. Vukušić i HJS. (Škarić 1999) Rezultate uzimamo s rezervom jer su u istraživanju sudjelovali odreda studenti fonetike, a i broj informanata nije sasvim dovoljan, no ipak i takvi rezultati ponešto govore o razvojnim tendencijama.

¹⁹ Usp. i Vukušić 1984.

vrlo rijetko ostvaruju u uporabi, a to je razvidno iz naglasaka G mn. višesložnih imenica ženskoga roda koje osnovni naglasak pomiču na prethodni slog: *ambulānta* - *ambulanāta*; *humorēska* - *humorēsākā*; *konstānta* - *kōnstanāta*; *paradigma* - *parādigāmā*; *varijānta* - *varijanāta* (AG, str. 591). Ipak je običniji naglasak na osnovnome slogu u prvih primjera, i ondje gdje se umeće nepostojano *a*: *ambulānta/ambūlanta* - *ambulānātā/ambulanāta*; *humorēska* - *humorēsākā*; *konstānta* - *konstānātā* itd., koji potvrđuju i rječnici i biraniji izričaj (pored razgovornoga: *ambulānta* - *ambulānātā* itd.).

Jednako se tako čuje i u ostalih imenica svih rodova s kratkouzlaznim naglaskom na predzadnjemu slogu osnove: *gramātika* - *gramātikā*; *polītika* - *polītikā*; *rečēnica* - *rečēnicā*; *vodēnica* - *vodēnicā*, *alāpača* - *alāpāčā*; *dešnjākinja* - *dešnjākinjā*; *akadēmik* - *akadēmikā*; *barbarizam* - *barbarizāmā*; *zelēnilo* - *zelēnila*; *račūnalo* - *račūnālā* itd. Uzroke takvoj metatoniji možemo potražiti i u činjenici da je silaznost opća značajka G mn., ali i u tome što ponegdje nominativni lik sa silaznim nepočetnim slogom uvjetuje takav odraz i u ostalih padeža (uporabno *akadēmik* - *akadēmikā*). Upravo silazni ton nepočetnoga sloga G mn. i u domaćih riječi svjedoči o tome da silaznost izvan početnoga sloga nije nepoznata ni novoštokavskim govorima.

U nekih se imenica ženskoga roda s kratkouzlaznim naglaskom na pretposljednjem slogu u razgovornome jeziku čuje i: *marionēta*; *brinēta*; no takva je promjena tona uvjetovana nominativnim likom *marionēta*; *brinēta*; suprotno propisanomu *marionēta* - *marionētā*; *brinēta* - *brinētā* i sl.

Zaključno slovo

Nakon komparativne analize nametnula su se, dakle, sljedeća pravila naglašivanja genitiva množine u imenica: prvo, genitiv množine uposebljuju zanaglasne dužine, tj. duljenje zadnjega i predzadnjega sloga; drugo, promjena pak intonacije, silazne u uzlaznu događa se ispred -ā u jednosložnih osnova naglašenih dugosilaznim naglaskom, ispred -i i ispred -ijū; treće, u imenica sa silaznim naglaskom u kojih se dogodilo proširivanje u genitivu množine prevladava kratkosilazni naglasak, no u ostalih imenica unutar nepromjenljivoga tipa višesložnih imenica sa silaznim naglaskom nema naglasnih preinaka; četvrto, u dvosložnih imenica naglašenih akcentom uzlazne intonacije naglasak metatonira u silazni na slogu pred nepostojanim *a*; peto, u imenica bez nepostojanog *a* i dvosložnom osnovom s kratkouzlaznim naglaskom naglasni su likovi dvostruki: sa i bez modulacije (s tim da je potonje na razvojnome pravcu); šesto, naglasak genitiva množine može biti dvostruk, stariji i analoški, u imenica koje su tvorile množinu morfemima -ov-/ev-; sedmo, u imenica bez nepostojanog *a* u nominativu jednine i dvosložnom osnovom s dugouzlaznim naglaskom genitiv množine ostaje intonacijski stabilan i na koncu osmo, unutar nepromjenljivoga naglasnog tipa u G mn. višesložnih riječi s dugouzlaznim naglaskom na predzadnjemu slogu i nepostojanim *a* naglasak metatonira i prenosi se na prethodni slog (a čest je i silazni na središnjemu slogu), no u ostalih trosložnih imenica s alomorfom osnovom i u ostalih višesložnih imenica u genitivu množine naglasak ostaje nepromijenjen.

U svemu se daje zaključiti da u G mn. prednjači silazni ton naglasaka (i više nego što je to u V jd.: *mōnarh* - *mōnarše* - *mōnārḥā*) te da podliježe sličnim pravilima kao i naglasak V jd. (pa su naglasci V jd. i G mn. u opreci prema ostalima, dakako onda kada se ne umeće nepostojano *a* u višesložnih osnova, ili kada se množina tvori množinskim morfemom -ov-/ev- pa svaki podliježe svome pravilu, primjerice *orōzak* - *ōrōšče* - *ōrōzākā*; *čvōrak* - *čvōrče* - *čvōrkovi/čvōrci* - *čvōrkōvā/čvōrākā*, ili kad G mn. ne završava na -i ili -iju), stoga se i lik G mn. može izuzimati iz tipološkoga razvrstavanja: *ōrah* - *ōraše* - *ōrāhā*; *būbreg* - *būbreže* - *būbrēgā*; *grōzdak* - *grōsku* - *grōzdākā* i sl. Takvim bismo pristupom bili još jedan korak bliže jednostavnijoj naglasnoj tipologiji.

POPIS LITERATURE

ANIĆ 2007

Vladimir Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber/Jutarnji list, Zagreb, 2007.

BABIĆ 1968

Stjepan Babić, "O Daničićevu naglasnom sustavu kao sustavu", *Jezik*, XV/5, 1968., 150–157.

AG 1991

Stjepan Babić et al., Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika, HAZU/Globus, Zagreb, 1991.

AG 2007

Stjepan Babić et al., *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007.

HG 1995

Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.

HJS 1999

Eugenija Barić et al., *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje/Pergamena/Školske novine, Zagreb, 1999.

BHŽ 1966

Ivan Brabec et al., *Gramatika hrvatskosrpskog jezika*, Zagreb, 1966.

BROZOVIĆ 1972

Dalibor Brozović, "Uz jedno vrijedno, ali i kontroverzno akcentološko djelo - razmišljanja o genezi, sustavu i normi", *Jezik*, XIX/4-5, 1972., 123–140.

DANIČIĆ 1925

Đuro Daničić, *Srpski akcenti*, pr. M. Rešetar, Srpska kraljevska akademija, Beograd/Zemun, 1925.

DELAŠ 2002

Helena Delaš, *Silazni naglasci na nepočetnim slogovima*, magistarski rad. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2002.

FINKA 1968

Božidar Finka, "Prilog akcenatskoj tipologiji u imenica", *Jezik*, XV/5, 1968., 143–150.

FINKA 1969

Božidar Finka, "Naglasna tipologija i njena primjena u standardnim rječnicima", *Jezik*, XVII/2, 1969., 33–36.

GREČL 1981

Domagoj Grečl, "Naglasna klasifikacija imenica hrvatskoga književnog jezika", *Jezik*, 28/4, 1981., 108–115.

HER 2002

Hrvatski enciklopedijski rječnik, Lj. Jojić, R. Matašević (ur.), Novi Liber, Zagreb, 2002.

IVŠIĆ 1907

Stjepan Ivšić, "Šaptinovačko narječje", *Rad JAZU*, 168, 1907., 113–162.

KAPOVIĆ 2010

Mate Kapović, "Naglasak o-osnova muškoga roda u hrvatskom - povijesni razvoj", *Filologija*, 54, Zagreb, 2010., 51–109.

KLAIĆ 1957

Bratoljub Klaić, "O akcentu genitiva množine dvoslošnih imenica srednjega roda", *Jezik*, VI/4, 1957., 108–112.

KLAIĆ 1958

Bratoljub Klaić, "Varijacije na temu o prenošenju akcenata", *Jezik*, VI/5, 1958., 154–155.

LÁSZLÓ 1996

Bulcsú László, "Bilježka o književnome naglasku hrvatskome", *Suvremena lingvistika*, HFD, 22/1-2 (41-42), 1996., 333–393.

LÁSZLÓ 1996A

Bulcsú László, "Općitbena bilježnost pri odredbi srbštine i hrvaštine", *Jezik i komunikacija - Zbornik radova*, HDPL, Zagreb, 1996., 430–451.

LONČARIĆ ET AL. 1998

Mijo Lončarić, Stjepan Vukušić, "Fonologija", "Morfolologija", u: *Hrvatski jezik*, Uniwersytet Opolski - Instytut Filologii Polskiej, Opole, 1998., 7–90., 91–105.

MARTINOVIĆ 2006

Blaženka Martinović, "Odmaci od preskriptivne naglasne norme u hrvatskome standardnom jeziku", *Riječki filološki dani - Zbornik radova VI*, 2006., 247-259.

PRAVOPIŠ 1960

Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika, Matica hrvatska/Matica srpska, Zagreb - Novi Sad, 1960.

REŠETAR 1931

Milan Rešetar, "Les changements d'accent des substantifs en Serbo-Croate: Neutres et féminins", *Revue des Études slaves*, XI/3-4, 1931., 187-200.

RHJ-LZ 2000

Rječnik hrvatskoga jezika, J. Šonje (ur.), Leksikografski zavod "Miroslav Krleža"/Školska knjiga, Zagreb, 2000.

SAMARDŽIJA 2002

Marko Samardžija, *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 2002.

GHJ 2005

Josip Silić, Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

STANKIEWICZ 1993

Edward Stankiewicz, *The Accentual Patterns of the Slavic Languages*, Stanford University Press, Stanford, California, 1993.

ŠKARIĆ 1999

Ivo Škarić, "Sociofonetski pristup standardnom naglašavanju", *Govor*, XVI/2, 1999., 117-137.

ŠKARIĆ 2006

Ivo Škarić, *Hrvatski govorili!*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

VUKUŠIĆ 1984

Stjepan Vukušić, *Nacrt hrvatske naglasne norme na osnovi zapadnog dijalekta*, Istarska naklada, Pula, 1984.

VUKUŠIĆ 1993

Stjepan Vukušić, "O silaznom naglašavanju nepočetnog sloga", *Jezik*, 40/3, 1993., 76-79.

VUKUŠIĆ 1998

Stjepan Vukušić, "Genitivno -i u množini imenica muškog roda", *Tabula*, 1, 1998., 7-10.

NHKJ 2007

Stjepan Vukušić et al., *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007.

ZORIČIĆ 1990

Ivan Zoričić, *Naglasni odnosi i norma*, Školske novine, Zagreb, 1990.

ZORIČIĆ 1998

Ivan Zoričić, *Naglasak pridjeva u hrvatskome književnom jeziku*, Pedagoški fakultet u Puli, Pula, 1998.

ZORIČIĆ 1999

Ivan Zoričić, "Naglasak imenica srednjeg roda", *Tabula*, 1999., 11-22.

THE ACCENT OF THE GENITIVE PLURAL

The doubts referring to accent of the genitive plural were considered at morpho-typological levels. Beyond the reach of typological grouping, there still remain accent changes that are predictable, for example, post-accent lengths, position drawing, frontal accent V sg. changing tone into L sg. in non-human being nouns and also dominance of falling tone G pl. These general, paradigmatic rules make the typology simpler. Taking into account the conclusions made in this paper, we believe that they contribute to the stabilisation of accentual norm at paradigmatic and typological levels.

Key words: accent, genitive plural, paradigmatic rule, typology